

4^η ΠΑΡΑΔΟΣΗ

11/10/2020

ΑΠΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12^ο

ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

1. Βασικές Συνεταιριστικές Αξίες

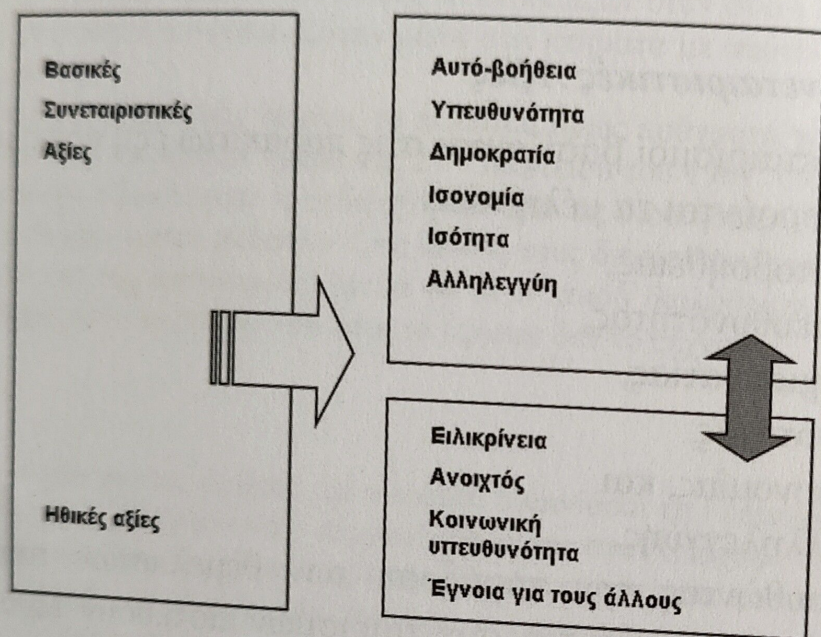
Οι συνεταιρισμοί βασίζονται στις παρακάτω έξη αξίες με τις οποίες πρέπει να εμφορούνται τα μέλη τους:

- Της αυτοβοήθειας,
- Της υπευθυνότητας,
- Της δημοκρατίας,
- Της ισότητας,
- Της ισονομίας, και
- Της αλληλεγγύης,

Ακολουθώντας την παράδοση των θεμελιωτών του συνεταιριστικού κινήματος, τα μέλη των συνεταιρισμών πιστεύουν πέρα από τις συνεταιριστικές αξίες και στις ηθικές αξίες: της ειλικρίνειας, των ανοιχτών οριζόντων, της κοινωνικής υπευθυνότητας και της έγνοιας για τους άλλους. Το Διάγραμμα 12.1 διασυνδέει πολύ παραστατικά τις βασικές συνεταιριστικές αξίες με τις ηθικές. Είναι χρήσιμο λοιπόν να αναλύσουμε περιληπτικά αυτές τις αξίες:

Αυτοβοήθεια: βασίζεται στην αντίληψη ή και στην πίστη αν θέλετε, ότι όλοι οι άνθρωποι πρέπει να ελέγχουν το πεπρωμένο τους. Η αντίληψη για ένα προδιαγεγραμμένο μέλλον που άλλες δυνάμεις, υπέρτερες των ανθρώπων, το ορίζουν είναι αντίθετη με τη συνεταιριστική ιδεολογία. Οι οικονομικά αδύναμοι πολίτες μπορούν να βελτιώσουν τις προοπτικές τους μόνο μέσα από τους Συνεταιρισμούς. Οι συνεταιρισμοί πιστεύουν ότι η πλήρη ανάπτυξη του ανθρώπου μπορεί να γίνει μόνο μέσα από μια διαδικασία συνεχούς συνεργασίας και αλληλεπίδρασης με άλλους ανθρώπους,

μέλη της ίδιας τοπικής κοινωνίας. Τα αδύναμα μέλη της κοινωνίας μπορούν να προωθήσουν τα κοινά τους συμφέροντα μόνον με μια διαδικασία αυτοβοήθειας. Αυτό που λέει ο λαός στη χώρα μας: «Βόηθα με να σε βοηθώ, να ανεβούμε στο βουνό» ταιριάζει απόλυτα στην αξία της αλληλοβοήθειας. Βοηθά ο ένας τον άλλον και μέσα από την αλληλοβοήθεια επιτυγχάνονται στόχοι που ήταν αδύνατο να εκπληρωθούν από αποκομμένες ή μεμονωμένες προσπάθειες των ανθρώπων.

Διάγραμμα 12.1 Διασύνδεση ανάμεσα στις βασικές συνεταιριστικές αξίες και στις ηθικές αξίες

Υπευθυνότητα: Σημαίνει ότι τα μέλη αναλαμβάνουν ευθύνες απέναντι στο συνεταιρισμό τους, τόσο για την ίδρυσή του όσο και για τη συνέχιση της λειτουργίας του. Ο Συνεταιρισμός δεν υπάρχει για να προσφεύγουμε σε αυτόν όταν τον έχουμε ανάγκη (όταν το ιδιωτικό εμπόριο δεν δίνει καλές τιμές ή η παραγωγή μας δεν γίνεται αποδεκτή από το εμπόριο για οποιδήποτε λόγο) και να αδιαφορούμε ή πολύ περισσότερο να τον αντιμαχόμαστε με τις ενέργειές μας. Σε εκπλήρωση αυτής της ευθύνης τα μέλη πρέπει όχι μόνον να είναι πιστά στον συνεταιρισμό, αλλά να τον προωθούν τόσο στο οικογενειακό όσο και στο φιλικό τους περιβάλλον.

Ισότητα: Χαρακτηρίζει τα μέλη σε όλες τις σχέσεις τους με το συνεταιρισμό, ανεξάρτητα από τον οικονομική και κοινωνική θέση που έχει κάθε μέλος μέσα στην κοινωνία στην οποία ζει. Ο Συνεταιρισμός δεν κάνει διακρίσεις ευνοώντας κάποια μέλη του σε βάρος άλλων μελών. Η αρχή «ένα μέλος, μία ψήφος» σε αυτό αποβλέπει. Ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μερίδων που μπορούν να προμηθευτούν μερικά μέλη, όλοι έχουν μία ψήφο.

Ισονομία: Δεν υπάρχουν διακρίσεις ανάμεσα στα μέλη όσον αφορά το νομικό πλαίσιο που διέπει τις σχέσεις τους.

Αλληλεγγύη: Αποτελεί βασική αξία του συνεργατισμού και συνδέεται με την αξία της αυτοβοήθειας και κάνει τους συνεταιρισμούς να ξεχωρίζουν από άλλες μορφές οικονομικών επιχειρήσεων. Ο συνεταιρισμός δεν είναι απλά μια συνάθροιση ανθρώπων που επιδιώκουν την εκπλήρωση κάποιων περιορισμένων οικονομικών ενδιαφερόντων. Είναι μια ολότητα ανθρώπων με μια διαφορετική φιλοσοφική θεώρηση και ένα όραμα για το ρόλο του ανθρώπου μέσα στην κοινωνία.

Η ειλικρίνεια, η κοινωνική υπευθυνότητα και η έγνοια για τους άλλους είναι ηθικές αξίες τις οποίες μπορεί κανείς να συναντήσει και σε άλλους οργανισμούς. Για την περίπτωση των συνεταιρισμών είναι απαραίτητες ηθικές αξίες που πρέπει να διέπουν την καθημερινή του λειτουργία.

Αυτές οι αρχές για να ενισχύονται και να τηρούνται χρειάζονται τη διαρκή ενημέρωση των μελών του συνεταιρισμού και της τοπικής κοινωνίας.

2. Οι αρχές του *Rochdale*

Οι αρχές και οι κανονισμοί λειτουργίας του συνεταιρισμού του Rochdale ήταν πολλές, αλλά οι πιο αξιόλογες από τις αρχές του συνεταιρισμού που αποτέλεσαν πρότυπα για τη λειτουργία των μεταγενέστερων συνεταιρισμών, ήταν:

Ανοιχτή πρόσβαση σε όλους (Μέλος του συνεταιρισμού μπορεί να γίνει όποιος το επιθυμεί ανεξάρτητα από τη φυλή στην οποία ανήκει, το φύλο, τη μητρική γλώσσα ή το θρησκευτικό δόγμα που ακολουθεί),

Δημοκρατικός έλεγχος. Κάθε μέλος του συνεταιρισμού έχει μία ψήφο, ανεξάρτητα από τον αριθμό των μεριδίων που κατέχει,

Τα πλεονάσματα ανήκουν στα μέλη χρήστες των υπηρεσιών του συνεταιρισμού. (Τα αγαθά και οι υπηρεσίες πουλιούνται σε τιμές αγοράς. Μετά την αφαίρεση των δαπανών λειτουργίας από την αξία των πωλήσεων, τα κέρδη διανέμονται στα μέλη του συνεταιρισμού ανάλογα με το ύψος των αγορών τους και όχι ανάλογα με τον αριθμό των μεριδίων που έχουν),

Περιορισμένη αμοιβή των συνεταιριστικών μερίδων. Οι τόκοι του κεφαλαίου που επενδύθηκε σε μερίδια είναι περιορισμένοι,

Οι πωλήσεις γίνονται μόνο τοις μετρητοίς για να αποφευχθούν οι ζημίες από πωλήσεις με πίστωση.

Εμπορική πολιτική ειλικρίνειας και τιμιότητας τόσο στις δοσοληψίες με τα μέλη τους όσο και με το ευρύτερο κοινό.

Παροχή εκπαίδευσης για τα μέλη σε συνεταιριστικά θέματα

Συνεργασία ανάμεσα σε συνεταιριστικές οργανώσεις για την προώθηση της συνεταιριστικής ιδέας και την αμοιβαία βοήθεια και υποστήριξη.

Πρωτοποριακές για τον συνεταιρισμό του Rochdale ήταν οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες για τα μέλη του¹. Ο συνεταιρισμός δημιούργησε μια εξαιρετική βιβλιοθήκη με αίθουσα διδασκαλίας στην οποία δίνονταν πολύ συχνά διαλέξεις και γίνονταν μαθήματα για τα μέλη του.

3. Διεθνής Συνεργατική Ένωση και Συνεταιριστικές Αρχές

Η Διεθνής Συνεργατική Ένωση (International Cooperative Alliance) ιδρύθηκε το 1895 και αποτελεί την κορυφαία συνεταιριστική οργάνωση σε παγκόσμιο επίπεδο η οποία παρακολουθεί την πορεία του συνεταιριστικού κινήματος σε παγκόσμιο επίπεδο και προσδιορίζει τις αρχές πάνω στις οποίες πρέπει να στηρίζεται το συνεταιριστικό κίνημα.

Η οργάνωση από την ίδρυσή της, οργάνωσε τρεις γενικές συνελεύσεις στις οποίες διατύπωσε τις αρχές λειτουργίας των συνεταιρισμών

⁽¹⁾ Δυστυχώς τη συμβολή της εκπαίδευσης στην πρόοδο του συνεταιριστικού κινήματος δεν την έχουμε ακόμη εκτιμήσει στη χώρα μας. Άλλωστε το ίδιο κάνουμε σε ευρύτερη κλίμακα με την εκπαίδευση των ενηλίκων που ακόμα βρίσκεται σε εμβρυακό στάδιο στη χώρα μας.

κάτω από τις συνθήκες που διαμορφώνονταν κάθε φορά από τις εξελίξεις που μεσολαβούσαν. Η πρώτη γενική συνέλευση έγινε το 1937 και η δεύτερη το 1966 ενώ η τελευταία το 1995. Η οργάνωση θα συνεχίσει να χαράσσει τις αρχές ανάπτυξης των συνεταιρισμών και στο μέλλον προσαρμόζοντας τις στις συνθήκες που διαμορφώνονται μέσα από τις εξελίξεις των ανθρώπινων κοινωνιών. Βέβαια, σε όλη αυτήν την πορεία θα διατηρήσει ακλόνητη την πεποίθηση ότι το συνεταιριστικό κίνημα οργανωμένο σε δημοκρατικές βάσεις μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά στην οργάνωση των οικονομικών λειτουργιών. Πιστεύει με άλλα λόγια ότι οι δημοκρατικά ελεγχόμενες οικονομικές επιχειρήσεις συμβάλουν στην κοινή ευημερία του ανθρώπινου γένους.

Η Διεθνής Συνεργατική Ένωση έχει την έδρα της στη Γενεύη της Ελβετίας στην παρακάτω διεύθυνση:

International Cooperative Alliance

15 Route des Morillons,

CH-1218 Grand Saconnex

Geneva, Switzerland.

www.coop.org

Ο Davis (2003a) προτείνει μια σειρά από πολύ αξιόλογες πρωτοβουλίες που θα μπορούσε να αναλάβει η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση (ICA) με στόχο να δημιουργήσει ένα παγκόσμιο συνεταιριστικό πρότυπο στα πλαίσια της παγκοσμιοποιημένης σήμερα αγοράς.

3.1 Η Γενική Συνέλευση του 1937

Συνήλθε το 1937 στο Παρίσι στα πλαίσια του 15^{ου} Συνεδρίου της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης. Είναι η πρώτη φορά που διατυπώνονται επίσημα διεθνείς συνεταιριστικές αρχές μετά από αυτές που διατύπωσαν οι σκαπανείς του Ρότσντέϊλ, στις οποίες και βέβαια στηρίχθηκαν. Το συνέδριο διατύπωσε 7 αρχές λαμβάνοντας υπόψη τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στο παγκόσμιο συνεταιριστικό κίνημα και στις εν γένει κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές που μεσολάβησαν στα 100 περίπου χρόνια από την πρώτη διατύπωσή τους. Οι αρχές αυτές ήσαν:

- Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή,
- Δημοκρατικός έλεγχος του συνεταιρισμού,
- Αναλογική επιστροφή του πλεονάσματος,
- Περιορισμένη αμοιβή στο συνεταιριστικό κεφάλαιο,

- Πολιτική και Θρησκευτική ουδετερότητα,
- Συναλλαγές μόνον τοις μετρητοίς, και
- Εκπαίδευση των μελών

Από τις παραπάνω 7 αρχές, οι 4 πρώτες χαρακτηρίστηκαν ως υποχρεωτικές ενώ οι 3 τελευταίες ως προαιρετικές.

3.2 Η Γενική Συνέλευση του 1966

Τρεις περίπου δεκαετίες αργότερα, στη Γενική Συνέλευση της Βιέννης, οριστικοποιήθηκαν οι νέες μεταβολές στις Συνεταιριστικές Αρχές. Είχε προηγηθεί η συγκρότηση ειδικής επιτροπής από συνεταιριστές της Αγγλίας, ΗΠΑ, Δυτικής Γερμανίας και Σοβιετικής Ένωσης στα πλαίσια του 22^{ου} Συνεδρίου της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης που είχε πραγματοποιηθεί στην Αγγλία. Είχε προηγηθεί ο αιματηρός Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και εκτεταμένες αλλαγές στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον. Οι νέες αρχές ήσαν:

- Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή,
- Δημοκρατικός έλεγχος του συνεταιρισμού,
- Περιορισμένη αμοιβή στο συνεταιριστικό κεφάλαιο,
- Δίκαια διανομή του πλεονάσματος,
- Συνεταιριστική Εκπαίδευση των μελών,
- Συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών

Όπως διαπιστώνει κανείς οι αλλαγές που σημειώθηκαν είναι: η κατάργηση της αρχής για συναλλαγές μόνον τοις μετρητοίς όπως και της αρχής για πολιτική και θρησκευτική ουδετερότητα η οποία θεωρήθηκε ότι εμπεριέχεται στην αρχή της εθελοντικής και ελεύθερης συμμετοχής. Επίσης εμφανίζεται για πρώτη φορά η αρχή της συνεργασίας μεταξύ συνεταιρισμών. Όλες οι αρχές θεωρήθηκαν ως υποχρεωτικές για τα μέλη της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης.

3.3 Η Γενική Συνέλευση του 1995

Η περίοδος που προηγήθηκε ανάμεσα στη δεύτερη και τρίτη γενική συνέλευση της Διεθνούς Συνεργατικής Ένωσης έφερε πολλές αλλαγές σε

παγκόσμιο επίπεδο που δεν μπορούσαν να αγνοηθούν. Πρώτα-πρώτα επεκτάθηκε η οικονομία της αγοράς και άρχισαν να γίνονται εμφανή τα σημάδια της κυριαρχίας της σε εθνικές και τοπικές αγορές. Τα δασμολογικά εμπόδια και οι ποσοτικοί περιορισμοί του διεθνούς εμπορίου χαλάρωσαν, ενώ ταυτόχρονα άρχισε και μια πολιτική μείωσης των κρατικών επιδοτήσεων στα αγροτικά προϊόντα. Όλες αυτές οι εξελίξεις ασκούσαν επιδράσεις στους συνεταιρισμούς σε παγκόσμιο επίπεδο. Πολλοί συνεταιρισμοί άρχισαν να νοιώθουν τον έντονο ανταγωνισμό των πολυεθνικών επιχειρήσεων που διέθεταν κεφάλαια πολλαπλά μεγαλύτερα από αυτά των συνεταιριστικών οργανώσεων.

Ταυτόχρονα, η κατάρρευση των κεντρικά σχεδιασμένων οικονομιών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, έθεταν ερωτήματα όσον αφορά το μέλλον των συνεταιρισμών. Την ίδια περίοδο έχουμε ραγδαία οικονομική ανάπτυξη στις χώρες της Άπω Ανατολής, αλλά και γρήγορες κοινωνικές αλλαγές στη Λατινική Αμερική και την Αφρική. Επίσης, η πληθυσμιακή έκρηξη, η ταυτόχρονη υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η συγκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας και η αύξηση της ισχύος των πολυεθνικών επιχειρήσεων αποτελούσαν εξελίξεις τις οποίες έπρεπε να λάβει υπόψη της η Διεθνής Συνεργατική Ένωση.

Η Γενική Συνέλευση της Διεθνούς Συνεργατικής Ενώσεως που έλαβε χώρα στο Μάντσεστερ της Μεγάλης Βρετανίας το 1995, υιοθέτησε τον ορισμό και της αρχές του συνεργατισμού μετά από διαβουλεύσεις και συζητήσεις σε παγκόσμια κλίμακα από μια Επιτροπή που ήταν υπό την προεδρία του Καθηγητή Ian McPherson από τον Καναδά.

Οι νέες συνεταιριστικές είναι 7 και αφορούν τις εξής:

Πρώτη Αρχή: Εθελοντική και Ανοιχτή Συμμετοχή

Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές οργανώσεις, ανοιχτές σε όλα τα άτομα που χρειάζονται τις υπηρεσίες τους και είναι πρόθυμα να αναλάβουν τις υποχρεώσεις του μέλους, χωρίς διακρίσεις φύλου, κοινωνικής προέλευσης, πολιτικών πεποιθήσεων, φυλετικής καταγωγής και θρησκευτικών πεποιθήσεων².

⁽²⁾ Σε ορισμένες περιπτώσεις συνεταιρισμών θεσπίζονται περιορισμοί στην ελεύθερη συμμετοχή. Ενώ στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς επιβάλλεται η συνεχής είσοδος νέων μελών, στους παραγωγικούς συνεταιρισμούς ενδείκνυται η ύπαρξη περιορισμών στην είσοδο νέων μελών για αντικειμενικούς λόγους (περιορισμένος τεχνικός εξοπλισμός, αδυναμία διάθεσης απεριόριστων ποσοτήτων παραγωγής).

Δεύτερη Αρχή: Δημοκρατικός έλεγχος από τα μέλη

Οι συνεταιρισμοί είναι δημοκρατικές οργανώσεις που ελέγχονται από τα μέλη τους που συμμετέχουν δραστήρια στη διαμόρφωση πολιτικών και στη λήψη αποφάσεων. Άνδρες και Γυναίκες που εκλέγονται στη διοίκηση ελέγχονται για τη δράση τους από τα μέλη του συνεταιρισμού. Στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς, τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου (μία ψήφος για κάθε μέλος) και οι συνεταιρισμοί σε άλλα επίπεδα οργάνωσης υπακούουν στις αρχές της δημοκρατικής οργάνωσης.

Τρίτη Αρχή: Οικονομική Συμμετοχή των μελών

Τα μέλη των συνεταιρισμών συμμετέχουν ισότιμα στο σχηματισμό του κεφαλαίου του Συνεταιρισμού και ελέγχουν δημοκρατικά τα κεφάλαια του συνεταιρισμού τους. Ένα μέρος αυτού του κεφαλαίου αποτελεί συνήθως την κοινή περιουσία του συνεταιρισμού. Τα μέλη λαμβάνουν περιορισμένη ανταμοιβή ή ακόμη και καμιά αμοιβή για τα κεφάλαια που συνεισφέρουν στον συνεταιρισμό ως προϋπόθεση της συμμετοχής τους στο συνεταιρισμό (υποχρεωτικές μερίδες). Τα πλεονάσματα του συνεταιρισμού μπορούν να χρησιμοποιηθούν: α) για την ανάπτυξη του συνεταιρισμού (νέες επενδύσεις), β) για τη δημιουργία αποθεματικού, γ) για διανομή μεταξύ των μελών ανάλογα με τις δοσοληψίες που έχουν πραγματοποιήσει, και δ) για την ενίσχυση άλλων δραστηριοτήτων που προβλέπονται από το καταστατικό του συνεταιρισμού³.

Τέταρτη Αρχή: Αυτονομία και Ανεξαρτησία

Οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες οργανώσεις αυτοβοήθειας που ελέγχονται από τα μέλη τους. Τυχόν συνεργασίες με άλλους οργανισμούς, ακόμη και κυβερνητικούς, ή η λήψη κεφαλαίων από εξωτερικές πηγές, γίνονται με όρους που διασφαλίζουν το δημοκρατικό έλεγχο από τα μέλη του συνεταιρισμού και διατηρούν την αυτονομία του συνεταιρισμού.

⁽³⁾ Ορισμένοι μελετητές του συνεργατισμού ισχυρίζονται ότι οι συνεταιρισμοί δεν πρέπει να αποβλέπουν στη δημιουργία πλεονάσματος. Ότι πρέπει να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο χαμηλότερο δυνατό κόστος, ώστε να μην δημιουργούν πλεόνασμα.

Πέμπτη Αρχή: Εκπαίδευση, Εξάσκηση και Πληροφόρηση

Οι συνεταιρισμοί φροντίζουν για την εκπαίδευση και κατάρτιση των μελών τους, των εκλεγμένων αντιπροσώπων, των στελεχών διαχείρισης και των εργαζομένων των συνεταιρισμών έτσι ώστε να είναι σε θέση να συμβάλλουν περισσότερο αποτελεσματικά στην πρόοδο και ανάπτυξη των συνεταιρισμών. Ταυτόχρονα, η συνεταιριστική εκπαίδευση πρέπει να είναι και εξωστρεφής ενημερώνοντας την κοινή γνώμη και ιδιαίτερα τους ηγέτες και τους διαμορφωτές της κοινής γνώμης για τη φύση και τα οφέλη που προκύπτουν από τη δράση των συνεταιριστικών οργανώσεων.

Εκτη Αρχή: Συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών

Οι συνεταιρισμοί υπηρετούν καλύτερα τα μέλη τους και ισχυροποιούν το συνεταιριστικό κίνημα όταν συνεργάζονται μεταξύ τους σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Έβδομη Αρχή: Ενδιαφέρον για την Κοινότητα

Οι Συνεταιρισμοί δεν μπορούν να αδιαφορούν για την ευημερία των τοπικών κοινωνιών. Από την εποχή του πρώτου συνεταιρισμού των Αμπελακίων, η τοπική κοινωνία δέχονταν γενναιόδωρες εισφορές του τοπικού συνεταιρισμού για κοινωνική υποδομή και πρόνοια. Οι Συνεταιρισμοί εργάζονται για την αειφορική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών τους μέσα από πολιτικές που εγκρίνουν τα μέλη τους.

Οι τρεις πρώτες αρχές αναφέρονται στην εσωτερική δυναμική που αποτελεί χαρακτηριστικό κάθε οργάνωσης ενώ οι τελευταίες τέσσερις αρχές καθορίζουν την εσωτερική λειτουργία του συνεταιρισμού και τις σχέσεις του συνεταιρισμού με τον χώρο που τον περιβάλλει. Πρέπει να επισημάνουμε πως οι παραπάνω αρχές, αν και δεν είναι μονολιθικοί κανόνες που πρέπει να εφαρμοστούν κατά γράμμα, δεν είναι ταυτόχρονα και ανεξάρτητες μεταξύ τους. Όταν κάποια από αυτές τις αρχές αγνοείται όλες οι άλλες αρχές χάνουν την αξία τους. Συνεπώς, αν θέλουμε να αξιολογήσουμε έναν συνεταιρισμό δεν θα το κάνουμε με βάση μια από αυτές τις αρχές, αλλά πως ο συνεταιρισμός υπηρετεί και ενσωματώνει στην καθημερινή του λειτουργία το σύνολο αυτών των αρχών σαν μια ολότητα.

Συνοψίζοντας, οι αλλαγές που παρατηρούνται στις συνεταιριστικές αρχές είναι οι εξής:

1) Η αρχή της συνεταιριστικής εκπαίδευσης συμπληρώνεται με πρακτική άσκηση και πληροφόρηση,

2) Οι δύο προηγούμενες αρχές του Συνεδρίου της Βιέννης που ζητούσαν περιορισμένη αμοιβή στο κεφάλαιο και δίκαιη διανομή των πλεονασμάτων ενσωματώνονται σε μια αρχή που ζητά την «οικονομική συμμετοχή των μελών»,

3) Εμφανίζονται δύο νέες αρχές που ζητούν από τους συνεταιρισμούς να επεκτείνουν το ενδιαφέρον τους στην τοπική κοινωνία που όπως θυμάστε υλοποίησε με πολύ μεγάλη επιτυχία ο πρώτος Συνεταιρισμός των Αμπελακίων από το 1780 και η νέα αρχή που ζητά την αυτονομία και ανεξαρτησία των συνεταιρισμών.

Πρέπει επίσης να επισημάνουμε ότι οι αρχές δεν αποτελούν αυτοσκοπό, αλλά το μέσον για την επίτευξη του σκοπού που δεν είναι άλλος από την άνοδο του βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου των εργαζομένων, και ιδιαίτερα των πιο αδύναμων, με μέσα και μεθόδους δημοκρατικές και την αποφυγή της εκμετάλλευσης των ανθρώπων από άλλους.

Οι Αμερικανοί, Ingalsbe, Jacoby και Simpson (1984) με πολύχρονη πείρα σε θέματα συνεταιριστικής εκπαίδευσης προτείνουν τέσσερις συνεταιριστικές αρχές και τρεις πρακτικές. Οι ίδιοι κάνουν τη διάκριση ανάμεσα σε αρχές και πρακτικές.

«Συνεργατική αρχή είναι το οριζόμενο δόγμα το οποίο προσδιορίζει ένα ξεχωριστό χαρακτηριστικό», ενώ «συνεργατική πρακτική είναι μια δράση που στηρίζει, συμπληρώνει ή εκπληρώνει την αρχή».

Η βασική διαφορά μεταξύ αρχής και πρακτικής είναι ότι αν μια συνεργατική επιχείρηση δεν ακολουθεί τις βασικές συνεταιριστικές αρχές δεν είναι μια πραγματική συνεταιριστική επιχείρηση. Αντιθέτως, μια σημαντική συνεταιριστική πρακτική δεν αποτελεί ιδιαίτερο γνώρισμα του συνεταιρισμού ούτε και αλλοιώνει τα χαρακτηριστικά του. Η μη τήρησή της έχει μακροχρόνιες επιπτώσεις γιατί προσδιορίζει τη μακροχρόνια επιτυχία ή αποτυχία του συνεταιρισμού.

Οι τέσσερις συνεταιριστικές αρχές που προτείνουν, είναι:

1) Παροχή υπηρεσιών στο κόστος: Σκοπός του συνεταιρισμού είναι να παρέχει τις υπηρεσίες του στους χρήστες-ιδιοκτήτες και πελάτες του σε τιμές που είναι πολύ κοντά στο κόστος, παρά να παράγει πλεονάσματα για τους επενδυτές του. Βέβαια, αυτή η ισορροπία στα όρια του κόστους είναι

ιδιαίτερα δύσκολη γιατί ο συνεταιρισμός δεν είναι φιλανθρωπικό σωματείο. Δεν μπορεί να είναι μια ζημιογόνα επιχείρηση, όπως και κάθε άλλη μη συνεταιριστική επιχείρηση.

2) Επιστρεφόμενα ανάλογα με τη χρήση των υπηρεσιών του συνεταιρισμού: Τα επιστρεφόμενα είναι ανάλογα με την υποστήριξη που δίνουν τα μέλη στο συνεταιρισμό και όχι ανάλογα των κεφαλαίων που έχουν συνεισφέρει.

3) Δημοκρατικός έλεγχος: Ενσωματώνεται στο δόγμα: «ένα μέλος, μία ψήφος», αλλά το ερώτημα που προκύπτει είναι αν δημοκρατικός έλεγχος σημαίνει ίσα ή ισοδύναμα δικαιώματα ελέγχου. Ίσως η αναλογική ψήφος σε συνάρτηση με την υποστήριξη που προσφέρουν τα μέλη στον συνεταιρισμό μπορούσε να είναι ένα χαρακτηριστικό ελέγχου στους σημερινούς συνεταιρισμούς, αλλά αυτό βέβαια θα αποτελούσε μια απόκλιση από την ιστορική αρχή της πλειοψηφίας με βάση την αρχή «ένα μέλος, μία ψήφος».

4) Περιορισμένη αμοιβή στις συνεταιριστικές μερίδες: Η ουσιαστική προσφορά ενός συνεταιρισμού στα μέλη του είναι οι υπηρεσίες τις οποίες τους προσφέρει. Η περιορισμένη αμοιβή στις συνεταιριστικές μερίδες είναι ένας μηχανισμός για να αυξηθούν τα επιστρεφόμενα ανάλογα με τη χρήση-υποστήριξη του συνεταιρισμού. Από την άλλη μεριά, βοηθά τα στελέχη της διαχείρισης του συνεταιρισμού να επικεντρώνουν την προσοχή τους στην παροχή υπηρεσιών που ανταποκρίνονται και καλύπτουν τις ανάγκες των μελών.

Οι τρεις πρακτικές που προσδιορίζουν οι Ingalsbe, Jacoby και Simpson (1984) είναι:

1) Συνεχής επιμόρφωση των μελών: Τα μέλη του συνεταιρισμού πρέπει να είναι διαρκώς ενήμερα για τον συνεταιρισμό γιατί αυτό τουλάχιστον απαιτεί η λειτουργία της αρχής της πλειοψηφίας. Η συμμετοχή των μελών στη διοίκηση του συνεταιρισμού είναι δυνατή μόνον όταν όλα τα μέλη έχουν επαρκή πληροφόρηση για να πάρουν μέρος στη διαδικασία δημοκρατικών αποφάσεων. Από την άλλη μεριά για να μπορεί ο συνεταιρισμός να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μελών του, αυτά πρέπει να

εκφράζουν ελεύθερα τις κρίσεις και τα σχόλιά τους για την πορεία του συνεταιρισμού. Τέλος, το εκπαιδευτικό σύστημα δεν παρέχει στους πολίτες βασική οικονομική ή συνεταιριστική εκπαίδευση και συνεπώς οι συνεταιρισμοί πρέπει να καλύψουν από μόνοι τους αυτήν την ανάγκη.

Ένας άλλος σπουδαίος λόγος για την ανάγκη της επιμόρφωσης και εκπαίδευσης των μελών των συνεταιρισμών είναι η ανάγκη ενημέρωσης και των νέων μελών που συχνά αγνοούν τις σκληρές συνθήκες κάτω από τις οποίες ιδρύθηκαν οι συνεταιρισμοί. Χωρίς εκπαίδευση και ενημέρωση είναι βέβαιο ότι σύντομα θα παύσουν να στηρίζουν τον συνεταιρισμό.

2) Συνεργασία ανάμεσα στους συνεταιρισμούς: Οι συνεταιρισμοί δεν είναι μεγάλες επιχειρηματικές μονάδες για να έχουν την πολυτέλεια να ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Απεναντίας, η συνεργασία μεταξύ τους, ιδιαίτερα όταν έχουν συμπληρωματική δραστηριότητα, πολλαπλασιάζει το έργο των συνεταιρισμών και αυξάνει το μερίδιο ελέγχου των συνεταιρισμών στις αγορές με όφελος των τοπικών κοινωνιών.

3) Δραστηριότητες σε καθαρούς οικονομικούς όρους: Αυτό ισχύει για κάθε οικονομική επιχειρηματική δραστηριότητα, πολύ περισσότερο για τον συνεταιρισμό που δεν έχει την πολυτέλεια των τεράστιων κεφαλαίων που έχουν οι μεγάλες μη συνεταιριστικές επιχειρήσεις οι οποίες μπορούν να απορροφήσουν ζημιές για μια σειρά ετών μέχρι να ορθοποδήσουν⁴.

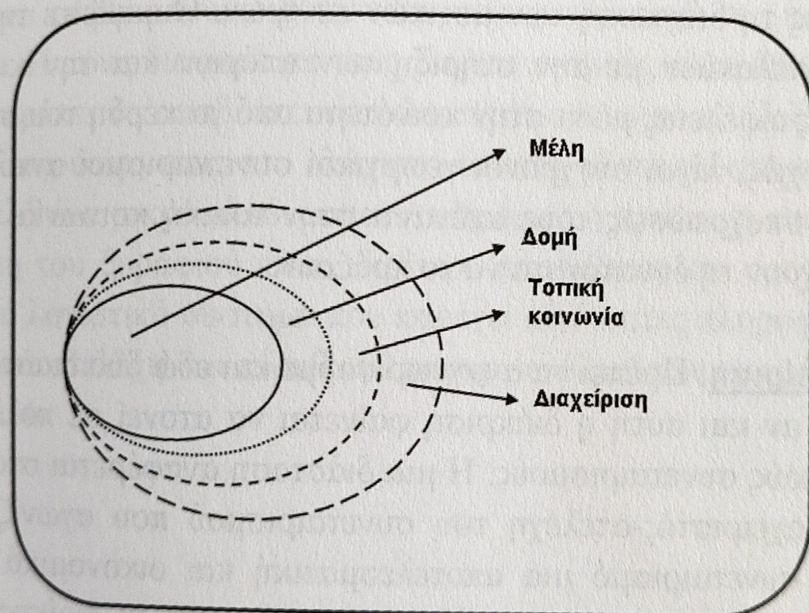
4. Επίπεδα λειτουργίας των συνεταιρισμών

Οι συνεταιρισμοί λειτουργούν σε τέσσερις σφαίρες επιρροής ή σε τέσσερα επίπεδα, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 12.2

⁽⁴⁾ Μεγάλη αλλοδαπή αλυσίδα Σούπερ Μάρκετ που ξεκίνησε από τη Θεσσαλονίκη, είχε για τρία συνεχόμενα χρόνια ζημιές δισεκατομμυρίων δραχμών που κοντά στα δισεκατομμύρια που χρειάστηκαν για την αρχική επένδυση δεν θα μπορούσε να τα απορροφήσει μια συνεταιριστική ή ημεδαπή ανάλογη επιχείρηση. Την ίδια περίοδο έκλεισαν τα συνεταιριστικά καταστήματα του Καταναλωτή-Consum που αδυνατούσαν να αντεπεξέλθουν στον ανταγωνισμό. Τις ζημιές αυτές θα τις ανακτήσει στο πολλαπλάσιο η επιχείρηση που ήδη ελέγχει το ¼ των πωλήσεων σε πανελλαδική κλίμακα.

Τα επίπεδα δράσης μιας συνεταιριστικής οργάνωσης είναι: τα μέλη του συνεταιρισμού, η δομή που έχουν οργανώσει, η τοπική κοινωνία μέσα στην οποία δραστηριοποιούνται και η διαχείριση του συνεταιρισμού.

Μέλη: Τα μέλη αποτελούν βασικό συστατικό της λειτουργίας του συνεταιρισμού. Τα μέλη είναι οι ιδιοκτήτες, οι διαχειριστές και οι ελεγκτές της σωστής λειτουργίας του συνεταιρισμού, αλλά και αυτά που τον ίδρυσαν για να υπηρετήσει τα συμφέροντά τους. Η καλλιέργεια σχέσεων αλληλεγγύης και αμοιβαίας υποστήριξης ενδυναμώνει τον συνεταιρισμό. Προς την ίδια κατεύθυνση συμβάλλει η διαρκής ενημέρωση των μελών για την πορεία του συνεταιρισμού, όπως επίσης και η θεώρηση του συνεταιρισμού ως ενός θεσμού σε μακροχρόνια βάση και όχι ως μιας κερδοσκοπικής επιχείρησης βραχείας διάρκειας.

Διάγραμμα 12.2 Τα κύρια επίπεδα λειτουργίας ενός συνεταιρισμού

Δομή: Πρέπει να διακρίνουμε δύο δομές. Η μια είναι η οργανωτική δομή του συνεταιρισμού όπως την καθόρισαν τα ιδρυτικά μέλη του συνεταιρισμού και η άλλη είναι η κυβερνητική δομή που έχει να κάνει με τη νομική ταυτότητα και τις απαιτήσεις που καθορίζει η νομοθετική εξουσία. Δεν πρέπει λοιπόν να μας διαφεύγει ότι αν και οι συνεταιρισμοί είναι αυ-

τόνομοι οργανισμοί χρειάζονται και την κυβερνητική δομή που προσδιορίζει κάθε φορά η συνεταιριστική νομοθεσία που εγκρίνεται από τα νομοθετικά σώματα της κάθε χώρας.

Κοινότητα ή Τοπική Κοινωνία: Αναφέρεται στην κοινότητα ή μάλλον στην τοπική κοινωνία μέσα στα πλαίσια της οποίας λειτουργεί ο συνεταιρισμός και της οποίας τις οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες εξυπηρετεί. Ο Συνεταιρισμός, δεν είναι σαν μια οποιαδήποτε οικονομική επιχείρηση που λειτουργεί στα πλαίσια μιας τοπικής κοινωνίας. Είναι μια επιχείρηση που δεν αποβλέπει σε βραχυχρόνια οφέλη, αλλά στη μακροχρόνια εξυπηρέτηση των αδύναμων μελών της τοπικής κοινωνίας. Ως τέτοια, προσφέρει τεράστιο κοινωνικό έργο μια και διατηρεί τη βιωσιμότητα μικρών επαγγελματικών μονάδων και νοικοκυριών, διατηρεί τον πληθυσμό στην ύπαιθρο και τα μικρά αστικά κέντρα προστατεύοντας το περιβάλλον και αποτρέποντας τη διόγκωση των αστικών κέντρων. Θυμηθείτε τη Συντροφιά των Αμπελακίων με την στήριξη των απόρων και την κατασκευή έργων κοινής ωφέλειας μέσα στην κοινότητα από τα κέρδη του συνεταιρισμού. Δυστυχώς, λίγοι σύγχρονοι γεωργικοί συνεταιρισμοί αντιλαμβάνονται και τις υποχρεώσεις τους απέναντι στην τοπική κοινωνία και πάρα πολύ λίγοι έχουν τη δυνατότητα να το πράξουν.

Διαχείριση: Πρέπει να αναγνωρίσουμε και εδώ δύο διαστάσεις της διαχείρισης, αν και αυτή η διάκριση φαίνεται να ατονεί σε πολλούς από τους ελληνικούς συνεταιρισμούς. Η μια διάσταση αναφέρεται στους επαγγελματίες διαχειριστές-στελέχη του συνεταιρισμού που αγωνίζονται να κάνουν τον συνεταιρισμό μια αποτελεσματική και οικονομικά βιώσιμη μονάδα και η άλλη διάσταση αναφέρεται στη διαχείριση-διοίκηση που ασκούν τα εκλεγόμενα κάθε φορά στελέχη του συνεταιρισμού. Η συνεργασία ανάμεσα στις δύο αυτές πλευρές της διαχείρισης είναι κρίσιμης σημασίας για την επιβίωση και ανάπτυξη των συνεταιρισμών. Η μετατροπή των εργαζομένων σε βολεμένους, χωρίς αίσθημα ευθύνης και χωρίς εμπνευση και μεράκι, είναι βέβαιο πως θα οδηγήσει τον όποιο πετυχημένο συνεταιρισμό σε μια γρήγορη παρακμιακή πορεία. Χρέος λοιπόν της εκλεγμένης διαχείρισης είναι να επιλέγει τους αρίστους εξ αυτών, να εμπνέει τους ερ-

γαζόμενους και παράλληλα να διατηρεί αμείωτη την υποστήριξη που απολαμβάνει ο συνεταιρισμός από τα μέλη του⁽⁵⁾

5. Κύριες διαφορές μεταξύ συνεταιριστικών και ιδιωτικών επιχειρήσεων

Παρόλο που με τα όσα έχουν γραφεί πρέπει να έγινε αντιληπτή η διαφορά μεταξύ των συνεταιριστικών και ιδιωτικών επιχειρήσεων δεν είναι άσκοπο να συνοψίσουμε αυτές τις διαφορές σε έναν πίνακα και παράλληλα να διαλύσουμε έναν μύθο που κυκλοφορεί ευρύτατα στη χώρα μας και έχει απαξιώσει σε μεγάλο βαθμό το συνεταιριστικό κίνημα.

Πολλοί πιστεύουν στη χώρα μας ότι οι συνεταιρισμοί δεν πρέπει να αποβλέπουν στο κέρδος ή το πλεόνασμα. Μεγάλο λάθος. Τόσο οι συνεταιρισμοί όσο και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις πρέπει να έχουν κέρδη για να μπορούν να επιβιώσουν, ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή του έντονου ανταγωνισμού. Η μόνη διαφορά με τους Συνεταιρισμούς είναι ότι η λειτουργία τους δεν πρέπει να αποβλέπει αποκλειστικά στο κέρδος. Πρέπει να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο ελάχιστο δυνατό κόστος ώστε να μην έχουν ζημιές αλλά ένα μικρό πλεόνασμα. Αυτή όμως η πρακτική της ισορροπίας στην ακμή του ξυραφιού είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη και προϋποθέτει ένα εξαιρετικό λογιστικό σύστημα που παρέχει αξιόπιστες πληροφορίες, ικανά διευθυντικά στελέχη και εύρυθμη λειτουργία όλων των τμημάτων του συνεταιρισμού.

(5) Ο Davis (2003) επισημαίνει τον κίνδυνο που υπάρχει στη διαχείριση μεγάλων συνεταιριστικών μονάδων που γίνεται από επαγγελματίες μάντζερ που δεν ενσωματώνουν στη διαχείρισή τους τις συνεταιριστικές αξίες και σκοπούς

Πίνακας 12.1 Κύριες διαφορές μεταξύ Συνεταιρισμών και Ιδιωτικών Επιχειρήσεων

	<i>Συνεταιρισμοί</i>	<i>Ιδιωτικές Επιχειρήσεις</i>
<i>Κύριο κίνητρο</i>	Η κάλυψη κοινών και βασικών αναγκών των μελών του	Η δημιουργία κερδών και υπεραξίας για τους μετόχους
<i>Εκλογικά δικαιώματα</i>	Βασίζονται στην αρχή του ενός ατόμου μία ψήφος ανεξάρτητα από το μέγεθος του κεφαλαίου που εισφέρεται	Βασίζεται στο μέγεθος του κεφαλαίου που εισφέρει κάθε μέτοχος. Όσο περισσότερο κεφάλαιο κατέχει τόσο μεγαλύτερη δύναμη έχει
<i>Κοινωνικές επιπτώσεις</i>	Προάγει την ισότητα, την κοινωνική αλληλεγγύη και κοινωνική συνοχή. Ενδυναμώνει τις τοπικές κοινωνίες. Καταπολεμά την ανισότητα και κοινωνική αποξένωση. Συμβάλει στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο	Αυξάνει τις κοινωνικές ανισότητες. Δημιουργεί πόλωση και κοινωνικές εντάσεις, ιδιαίτερα αν η διαχείριση δεν εμπνέεται από κοινωνική ευθύνη
<i>Απόδοση στο επενδυμένο κεφάλαιο</i>	Η ελάχιστη δυνατή απόδοση και τα κύρια οφέλη προέρχονται από άλλες πηγές (υπηρεσίες, διασφάλιση σταθερού εισοδήματος, κλπ)	Ανάλογα με το ύψος του κεφαλαίου που έχει εισφέρει κάποιος στην επιχείρηση
<i>Διανομή Κερδών</i>	Διανέμονται ανάλογα με την υποστήριξη την οποία παρέχει κάθε μέλος στο συνεταιρισμό	Διανέμονται ανάλογα με το κεφάλαιο που έχει συνεισφέρει κάθε μέτοχος στα κεφάλαια της επιχείρησης